

Влиянието на Германия и и Русия върху баптистката идея в България

Ивайло Сяров

Influence of Germany and Russia on Baptist idea in Bulgaria: This study justifies the need for knowledge of Baptism, as a phenomenon comprises a group of 5,000 people in the country and focuses on the historical roots of Baptism. Analyzing this leads to the formulation of the factors and principles that have shaped the final look of the Bulgarian baptism. Their research in the local Baptist church shows the historical continuity of the main points and their application in Bulgarian contextuality. The result is, knowledge of the principles of life and faith, attitude towards civil society, the desire to get into on cross-cutting issues.

Key words: Factors, Baptist principles and continuity, Church, Education.

ВЪВЕДЕНИЕ

В света на религиите има място и баптисткото вероизповедание.

В настоящия доклад се представят исторически факти по отношение установяването на баптистката идея в България.

Няколко фактора се съчетават, за да направят Реформацията неизбежна. На първо място стои нежеланието на Средновековната Римокатолическа църква да приеме преобразуванията, очертани от искрени реформатори като мистиците Уиклиф и Хус, от водачите на реформаторските събори и от хуманистите. Друга причина е зараждането на средната класа – буржоазията – която не одобрява изтичането на средства към Рим. Това, комбинирано с непризнаването появата на националните държави, противопоставящи се на папските претенции за всемирна власт, са само част от предпоставките – катализатори на Реформацията.

Радикалната реформация в своя процес и развитие през XVI-XVII век формират не само държавните национални, но и протестантските църкви и възстановяват една напълно пренебрегната форма на църковно общуване – свободната.

Основен критерий, по който баптистите се отличават от другите протестанти, е отношението към държавата. Кой е инициаторът и по какъв начин се реализират реформи? Кой е генераторът за тях? Отговорът, който традиционно е получаван, твърди, че реформите трябва да се провеждат от държавните власти и само тогава те биха имали успех. Но радикалните реформатори посочват друг инициатор на тези процеси - реформите трябва да започват от отделните хора и не могат никога да се провеждат от държавата. По този начин радикалната реформация се отъждествява с отделните личности, които се групират в три направления [3]:

- Мистици или спиритуалисти, които се ръководят от вътрешно озарение, от непосредствено духовно откровение и го почитат като висш и истинен критерий за живота. Към тях принадлежат хора, следващи определен лидер, който има видения и пророчества. Като правило тези групи са малобройни и в случай на смърт на техният лидер те губят основата си. Част от тях се стремят да останат в рамките на Писанието, а други въобще не се грижат за това.
- Противоположната на тях са били рационалистите. В качеството на висш критерий на истината и ръководство в живота те приемат само тази истина от Свещеното Писание, която може да бъде обяснена с човешки разум, тоест само това, което може да се разбере и обясни логически и разумно.
- Най-многобройната и силна група са радикалите-баптисти и те заемат централна позиция. Те приемат за висш критерий истината на Свещеното Писание, но настояват за необходимостта от лично откровение за тълкуване на Писанието в съгласие с библейския текст.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Евангелските баптистки църкви в България са част от протестантското течение в християнството. Първите протестантски мисионери пристигат в България едва през XIX век, защото в периода на Реформацията и Просвещението в Европа, България се намира под османско владичество. Тя остава изолирана от обществения и политическия живот на европейските страни. Църковните процеси у нас се движат под масираните опити за хегемония от страна на гръцката православна църква и с активно елинизиране на южните области.

Началното развитие на баптисткото движение в България е свързано в много малка степен с чужди мисии. Практически няма външна централа, която инициира началото на баптисткото служение. Помощта и намесата в началото на германските баптисти идва като подкрепа на вече създадените баптистки църкви. Разбира се, работата на баптистки служители като книжари към Британското библейско дружество благоприятства създаването на първите общества от вярващи. Но това в никакъв случай не е била инициатива на дружеството и практически няма връзка с неговата дейност.

Така от самото си начало баптисткото движение в България е зависимо преди всичко от жертвоготовността, посвещението и уменията на неговите членове, което се оказва възможно най-добрата основа за бъдещи успехи. Трябва да си дадем сметка, че учението за кръщение в съзнателна възраст представлява много тежко предизвикателство и конфронтация с традиционната култура в България. Въпреки това, самото баптистко служение е много по-органично свързано с менталитета на българите, а атмосферата на българските баптистки събрания е искрена и непринудена, неповлияна от външни църковни модели. Баптистката църква изглежда много повече като общност от единомишленици, отколкото като строго организирана институция. Всичко това прави възможно постепенното нарастване на българската баптистка общност.

Сред противниците на самотното евангелско-баптистко движение, а даже и сред обикновените хора, е разпространено мнението, че възникването на това движение е следствие от немска пропаганда, поради което се възприемало като нещо е внесено отвън, чуждородно по отношение на българската духовност, която преимуществено се отъждествява с православието. Това мнение не отговаря на действителността, макар че немските баптисти оказват влияние на формирането на аналогичното самотитно движение.

Пример за това, че Русенската баптистка църква в цялата си история последователно се придържа към принцип за участие в обществените процеси:

- Осъществява духовна грижа към затворниците в местния затвор – застъпничество пред Н.В.Борис III за амнистия според архивите на църквата.
- Приема и мобилизира хората, поставени в неравностойно положение и ги организира в неправителствена организация за посрещане на собствените си нужди. Организира сдружение „Смелост“, в което членуват близо 1500 инвалиди.
- Участва в социалната дейност като подпомага детска градина „Иглика“, сиропиталището в Моголино и бившия Дом за деца и девойки „Райна Гатева“ - Русе.

Тази социална ангажираност на баптисткото движение в България е заимствана от германската баптистка църква. Там анабаптисткото движение отначало привлича множество последователи и се ползва с уважението на народа, но скоро е опорочено и компрометирано от Мюнстерската трагедия. От този момент започва преследване на анабаптистите както от страна на католиците, така и от страна на протестантите. Движението анабаптизъм възниква в Швейцария, но бързо се разпространява в Германия и намира особено твърда опора в Холандия. Мнозина

– някои несъзнателно, а други напълно съзнателно, бъркат анабаптистите-хилиасти с библейските анабаптисти. И едните и другите настояват за необходимостта от водно кръщение в съзнателна възраст, но почти по всички практически въпроси се отличават един от друг едва ли не диаметрално противоположно. Библейските анабаптисти са пацифисти, отричащи всяко насилие и проповядващи несъпротива на злото с насилие, а хилиастите са бунтари и терористи, утвърждаващи Царството Божие със силата на меча. Библейските анабаптисти служат за образец с чист и свят живот и обществена взаимопомощ, а хилиастите оправдават чрез откровения своя разврат, безнравственост и грабежа на чуждо имущество наричат равенство. Този списък може да се продължи. Остава да се удивляваме как е възможно да се бъркат две толкова различни исторически явления, но е напълно очевидно, че за мнозина тази бъркотия е била изгодна за да се опорочи новото движение.

Затова по този начин се представят баптистите като потенциална опасност и огнище на конфликти в обществото.

В Германия, например, баптизмът е приет въз основа на помощта, която оказват през 1842 г. в Хамбург на пострадалите в големия пожар, унищожил града. От този момент преследванията на баптистите в Германия се прекратяват. Следователно германският опит утвърждава модела на социалната ангажираност и помощ в полза на общество.

При анализ на църковните документи се установява, че за строежа на баптистката църква в Русе германският баптистки съюз е предоставил заем от 3000 марки през 1885 г., които са изплатени без лихва до края на 1907 г. Илюзорна е обществената нагласа, че баптистите разполагат с много средства, защото имат солидарност с другите общности в света. Много от дейностите са свързани с лична жертва на вярващите, за да се посрещат нуждите на отделни хора - закупуване на дърва, храна и лекарства. При организирана среща със заместник-кметове в Русе през 90^{-те} години на миналия век е споделен опитът на църквата да мотивира хора в неравнопоставено положение да служат на другите чрез доброволен труд. При ремонти на сградите са дадени много доброволни часове труд на други вярващи от страната и чужбина.

При изграждането на църквите българските баптисти се обръщат за помощ към Германския баптистки съюз през 1874-1875 г.

След разговор с руските баптисти е изпратен Иван Каргел през 1880 г. Той е роден в семейство с баща германец и майка арменка от български произход. Целта е да кръсти вярващи и да им помогне да се организира общност в България. През 1884 г. са изпратени младежи за обучение в баптистка семинария в Хамбург. Втора такава покана има в началото на XIX век. През XX век се създава Българско богословско баптистко училище.

В 1849 г. Онкен основава Съюз на немските баптисти, който разгръща широка машабна мисионерска работа по целия свят. Самият "отец-основател на континенталния баптизъм" [3] взема активно участие, като осъществява през 1853-1854 г. пътувания до Америка, а по-късно (1864 и 1869 г.) и в Русия. Той става автор на известната "Хамбургска изповед". Той е основател в Хамбург на първата в Европа баптистка семинария, в която преминават подготовка някои руски и украински братя-баптисти.

При изпращането на Иван Каргел в България трябва да отчетем факта, че той е презвитер на баптистката църква в Санкт-Петербург. Чрез своите писма Иван Каргел осведомява за истинското положение в България. Неговите писма се четат във висшето руско общество и представляват източник на точна и достоверна информация за състоянието на българите пред императорското семейство.

През 1864–1866 г. следствие непрестанните репресии в Руската империя около 40 семейства на руско-немски баптисти се преселват от района на Украйна в пределите на Османската империя близо до град Тулча, Северна Добруджа.

Парадоксален е фактът, че една ислямска, мъчително реформираща се държава, проявява по-голяма толерантност към тази християнска общност, отколкото православна Русия. През 1871 г. Британското библейско дружество издава пълния превод на Библията на български език и назначава като пътуващи книжари служителите от тази общност Яков Клунд и Мартин Херингер. Сериозна роля изиграва настояването на Християн Кросса и Кучевски – баптисти от полско-немски произход, служители на Библейското дружество, назначени като отговорници за Северна България. Работата за Британското Библейско дружество позволява на протестантските служители да проповядват благовестието в българските селища. През 1875 г. Херингер се мести от Лом в Русе [1], където живеят още две семейства от полско-немски произход – Херболд и Кросса. Херингер и Херболд работят като книгоразпространители, а Кросса завежда склада на Британското библейско дружество. Тези три семейства основават в Русе клон на църквата в Букурещ. Следствие от тяхната дейност възникват първите баптистките общности – в Русе и в Лом. В Русе започва организирано служение от 1875 г. в дома на Кросса.

През 1880-1884 г. в Русе работи и Иван Каргел (1849-1937), световно известен като духовен писател и екзегет, който е и презвитер на Петербургската баптистка църква. По това време Русенската църква вече наброява 28 души. През 1887 г. той заминава обратно за Санкт-Петербург, за да се отдаде на работата си там [2].

Следвайки примера на пионерите в баптисткото движение в България се установява следната практика:

- Налага се нуждата от кръщение чрез потапяне на възрастни.
- Първите български баптисти не се стремят да кръстят сами себе си, както правят други от баптисткото движение. Те изчакват шест години, за да получат признание от по-широкото движение на европейските баптисти.

Растежът на ранното българско баптистко движение изисква външна помощ в началните етапи; първо под формата на опитен баптистки пастор, и второ, под формата на местен човек, който е обучен в чужбина. Тези две форми на външна помощ подпомагат баптистите в България в значителна степен.

В тази връзка русенската църква изпраща своя проповедник Васил Марчев за обучение в Хамбург. През 1887 г. русенската църква е поета от него като възпитаник на Германската баптистка семинария в Хамбург. За 5 години – от 1888 г. до 1893 г. църквата удвоява членовете си – от 32-ма нараства на 65 .

В последните години на XIX в. църквата е поета от пастир Евгений Герасименко, който е от руски произход и също като Каргел е възпитаник на семинарията в Хамбург. Служил е като пастор на църквата в Тулча и е женен за дъщерята на Мартин Херингер. Роденото му име е Евгений Петрович Арцибашев, син на богати родители.

Интересен исторически факт се установява в становището на арх. Павел Дочев за историята на Баптистката църква в Русе. Сградата на ул. Борисова 35 е построена със средствата на българи и руснаци-евангелисти [4].

ИЗВОДИ

Проследявайки въпросите, засегнати в настоящето изследване може да се достигне до определени изводи, предвид влиянието на немското и руското баптистко движение върху появата и развитието на Българската баптистка църква и за изграждане на местни баптистки общности без зависимости:

1. Влиянието на Русия за укрепването на баптизма в България се изразява

в:

- Изпращане на подготвени богослови;
- Събиране на средства за строителството на сградата на Баптистката църква в Русе;

- Предоставяне ценни исторически данни за положението на българския народ;
- Дейности за подготвяне на местни кадри;
- Изграждане на характер и вяра в баптистките общества.

2. Влиянието на Германия се изразява в:

- подпомагане обучението на богослови, които да утвърждават вярващите в баптисткото вероизповедание;
- Изпращане на мисионери, които да кръстят българите;
- Предоставяне на финансови заеми за изграждане на сграда;
- Възможност за обучение на местни хора за пастири;
- Обучение на местните хора в благотворителни дейности.

ЛИТЕРАТУРА

[1] McBeth, L., The Baptist Heritage: Four Centuries of Baptist Witness, USA Broadman Press, 1987

[2] Wardin, Jr. Albert W., Baptist Around The World, USA Stetson University, 1995

[3] Савинский, С., История на евангелских христиан-баптистов Украины, Русия Санкт Петербург, 2001

[4] Сяров, И., Познатата непозната църква, Русе Демапрес, 2010

За контакти:

п-р маг. по теология Ивайло Христов Сяров, Баптистка църква,
моб. тел. 0898 495 981, e-mail: siarov@abv.bg

Докладът е рецензиран.